

RÜŞTÜ BOZKURT

Vasatlık tuzağından nasıl kurtuluruz? (II)

Vasatlık tuzağından uzaklaşmak ve bir çerçeve oluşturmak için, iş çevresinin "rakip stratejileri" bileşenini dikkatle analiz etmeliyiz. **Rakipler hakkında net bilgi sahibi olmalıyız ki, hangi yönlerimizin vasat kaldığını, yetkinliklerimizin neler olduğunu net biçimde ortaya koyabilelim.**

Bilim ve teknolojideki her köklü değişimin yarattığı eğilimler, son çözümlemede toplum yapısını değiştiriyor: Yeni yaşam biçimleri, yeni yaşam tarzları, çatışma ve işbirliği alanları, yeni yasal düzenleme ihtiyaçları gibi sorunları ortaya çıkarıyor.

Gelişmiş bir toplum olmak istiyorsak, vasatlığı aşarak temel eğilimlerin yarattığı yeni karşılıklı bağımlılık ilişkilerini tanımlamalıyız. Çok genel çizgileriyle **karşılıklı bağımlılık ilişkileri** aşağıdaki alt başlıklarla ele alınabilir:

Akışların Hızlanması Ve Bağlantıların Artması: Bilim ve teknolojik gelişmelerin yarattığı ulaşılabilirlik, erişilebilirlik olanaklarının yanı sıra biyoloji, fizik ve kimyadaki gelişmelerin yarattığı yeni malzemelerin geleneksel malzemelerin yerine ikame edilmesi gibi gelişmeler üretim sistemleriyle insanlar arasındaki ilişkileri alabildiğine hızlandırıyor ve bağlantılarını artırıyor.

Kentleşmenin hızlanması "**toplanma ilkesini**" tarihte hiç görülmedik hızlara ulaştırıyor, insanları yakınlaştırdığı kadar yarıştırıyor ve rekabet ettiriyor. Kentlerde her şey gözle ve sözle denetlenebilecek kadar "**büyük gözaltına**" alınıyor. Bu nedenle, akışların hızlanması ve bağlantıların artması, insanlar arasında işbirliği ihtiyacını da farklılaştırıyor.

Vasatlıktan kurtulmak istendiğinde, dünya genelinde akışların hızlanması ve bağlantıların artmasının yarattığı "alternatif tepki biçimlerini" yeniden ayarlamak ve başka toplumlardakine "**eş değer**" hale getirmek gerekiyor.

Uzmanlıkların Artması Ve Bağımlılıkların Derinleşmesi: İnsanlar arasında bağlantıları artıran ve işbirliklerini zorunlu hale getiren etkenlerden biri de uzmanlıkların giderek derinleşmesi oluyor. Eğitim sisteminden, devlet örgütlenmesine, sivil inisiyatiflerden iş örgütlenmelerine kadar her alanda uzmanlığın gerektirdiği derinliği kavramadan vasatlık aşılamaz. Uzmanlığın gerektirdiği işbirliklerini kurabilecek zihinsel olgunluk gerekir.

"**Bizde ortaklık olmaz**" gibi bir önyargı, yerleşik doğru, kalıp düşünce ve ezberin bizleri kuşatmasına, sınırlamasına, yaratıcı yeteneklerimizin önünü tıkamasına izin verirsek, vasatlığın tuzağından kurtulamayız.

Zihinsel Ulaşılabilirlik Ve Erişilebilirlik Olanaklarının Genişlemesi: Görsel ve işitsel medya kanallarının genişlemesi ve çeşitlenmesi, fiziki anlamda olduğu gibi, zihinsel erişilebilirliği de alabildiğine artırıyor. Teknoloji, dünyanın en uzak köşesindeki olumlu gelişmeler kadar acıları, baskıları ve insan haklarına saldırıları da evimize getiriyor.

Zihinsel erişilebilirlik rekabeti yaygınlaştırıyor ve derinleştiriyor. Bu rekabetle baş edebilmenin yollarından biri, organik büyüme diğeri de, ortaklık, işbirliği ve güçlerin birleştirilmesi ile rekabet edebilir ölçek, rekabet edebilir teknolojik donanım ve işe yarar yönetim becerilerine ulaşma... Vasatlığı aşarak gelişmişlik düzlemine ulaşmak için zihinsel gelişmede yeni bir aşamaya geçilmesi gerekiyor.

Uzmanlaşma Nedeniyle Disiplinlerarası İşbirliklerindeki Yapı Değişmesi: Bilim ve teknolojideki gelişmelerin ayrıntıya doğru ilerlemesi uzmanlaşmayı artırıyor. Çok farklı disiplinlerin birlikte belli alanlara odaklanması başarılı sonuçlar yaratıyor. Bir toplum vasatlık tuzağına yakalanmak istemiyorsa, uzmanlaşmada giderek daha ayrıntıya inmeli ve işbirliklerini geliştirerek toplam verimliliği artırmalıdır ki, ayakta durabilsin.

Teknolojiye Erişilebilirliğin Artması ve Kalite Homojenliği: Çağımızın çok temel özelliklerinden biri de teknolojiye herkesin ulaşabilmesi, insandan görece bağımsızlaşan kalite homojenliği yaratıyor olması. Gelişmiş bir toplumla gelişmekte olan toplumun ürettikleri arasında kalite farkının azalması, marka ve imaja bağımlılığı artırıyor.

Vasatlık tuzağından kurtulmak için, marka ve imaj yaratacak gelişmeyi yakalamak zorunlu oluyor. Ülke imajından beslenen firma ile ürün imajı

rustu.bozkurt@dunya.com

yaratmadan vasatlık sınırlarının aşılamadığını iyice içselleştirmek gerekiyor.

Sınırsız Şeffaflığa Geçiş ve Hesap Verilebilirlik: İnsanoglu kendi eliyle geliştirdiği teknolojinin yaşamın bütün derinliklerini etkilemesi nedeniyle hızla sınırlı şeffaflıktan sınırsız şeffaflığa ilerliyor. Şeffaflık, aynı zamanda hesap verebilirlik alanını alabildiğine geliştiriyor. Vasatlık ilkesiz gizliliğe abanırken, gelişme dışı ve dünyaya açık iş yapma anlamına geliyor. Vasatlık, kendini yalıtarak hesap verebilirlikten kaçınma anlamına gelirken, ilerleme yalıtma yerine kapsayıcı olma anlamına geliyor.

Kitle İletişimi ve İlgili Topluluklarının Eğitlimleri: Kitle iletişimini kolaylaştıran, yaygınlaştıran ve derinleştiren teknik gelişmeler yeni bir toplumsal kategori yarattı: İlgili toplulukları.

Türkiye’de Gezi olayından Mısır’daki protestolara, ABD’deki yaygın ilgili topluluklarından Japonya’daki cemaat örgütlenmelerine kadar kısa mesaja dayalı iletişimin yarattığı ilgili toplulukları yeni tüketim kalıpları yaratıyor. Ayrıca yeni değerler, beklentiler ve davranışların örgütlenmesini sağlıyor.

Vasatlık, Sanayi Toplumu sınıf algısına sapsaplanıp kalırken, ileri toplum yeni ilgili topluluklarının davranışlarını önemsiyor. Eğer vasatlığı aşarak ileri toplumlar arasına katılmak istiyorsak; üretim, ulaşım ve iletişim teknolojilerinin yaşam biçimleri ve yaşam tarzlarını etkilemesini yakından izleyip, değişimlere uyum göstermek için gerekli önlemlerin alınması gerekiyor.

Eğitimde Esneklik İhtiyacı, Proje-Odaklı Programlar: Teknolojik gelişmelerin hızı ve esnekliği, sistemleri ve süreçleri de hızlandırıyor. Sanayi Toplumu aşamasının tanımlanmış, kuşatılmış ve kontrol edilebilir yapısını çözerken, çok hızlı değişen bir yeniden yapılanma aşamasına geçilmesini sağladı. Bu yeni oluşumun hızı, bütün ilişkileri simetrik yapıdan, asimetrik yapılara taşıdı.

Yaşadığımız dönemde olay ya da olguların bileşenleri tam olarak belirlenmiş değil. Tanımlanmış, belirlenmiş, kuşatılmış ve oturmuş ilişkiler düzeni kurulamamış durumda. Bu yapı, üretim örgütlenmesinin kendi iç ilişkilerini köklü biçimde değiştiriyor. Üretim sürecinde kaçınılmaz bir ilişki olan endüstri devlet ilişkileri, özellikle teşvik sistemleri bağlamında netleşmiş stratejiyi merkezine yerleştiren bir **“bakış açısını”** yerli yerine oturtmadı.

Belirsizlik koşulları, insan kaynağının niteliğini de köklü biçimde etkiliyor. Hızlı gelişmelere uyum gösteremeyen eğitim sistemleri, iş dünyasının gerektirdiği nitelikli insanı yeteri kadar arz edemiyor. Böylece, sistem giderek tehlikeli biçimde **“vasatlık tuzağına”** düşüyor. İş süreçlerinin hızlandığı, iş gücü profillerinin değiştirme ihtiyacının had safhaya ulaştığı günümüzde, yeni bir eğitim sistemi oluşturmadan, eğitim kurumlarını işler hale getirmeden vasatlığı aşmak zor görünüyor.

Kaynak Odaklı Üretimden Yetenek Odaklı Üretime Geçiş: Vasat toplum olmaktan ileri toplum aşamasına geçişin bir başka ilişki düzlemi de, kaynak odaklı üretim aşamasını yetenek odaklı üretim aşamasına taşımak. Üretimin emek sermaye ekseninden, yaratıcı girişimcilik eksenine kaydığı bilincine ulaşmadan da vasatlık tuzağından kurtulmak mümkün değil. Dünya genelinde, satıcı piyasa egemenliğinin alıcı piyasalar egemenliğine kaydığını kavramadan da vasatlığı aşamayız.

Entelektüel ve Sistem Kapasitesinin Önem Kazanması: Çağımızda maddi ve kültürel zenginlik üretmek insan yaşamını kolaylaştırma amacına ulaşmak için, iki temel bileşen gerekiyor. Bireylerin entelektüel kapasitelerinin artırılması yani aklını bir ideolojiye, bir inanca, yerleşik doğruya, kalıp düşünceye ve ezbere teslim eden bireyler yerine inançtan düşünceye geçmiş bireylere sahip olunması. Sorgusuz alkışlayan bireyler yerine, sorgulayarak gerçeği arayan bireylerin yaygınlaştığı toplumlar vasatlık tuzağına düşmüyor. Sadece bireylerin entelektüel kapasiteleri de yeterli olmuyor; vasatlığı aşmak için düşünce sistemleri, eğitim sistemleri, ticari sistemler, finansal sistemler, bilimsel ve teknolojik sistemler, hukuk sistemleri, yönetim sistemleri ile sosyal, siyasi ve kültürel sistemlerin kapasitelerinin de yeterli olması gerekiyor. Vasatlık, bireylerin entelektüel kapasitesiyle, sistem kapasitelerinin birbirini bütünlemesini gerektiriyor. Vasatlık sorunlarını tartışırken, karşılıklı bağımlılıkları belirleyen entelektüel ve sistem kapasitelerinin durumunu göz ardı edilirse etkin bir sonuç yaratılamıyor.

Hâkimiyetçi Rekabet Anlayışının Egemen Olması: Günümüz dünyasında artan, kızışan rekabet **“hâkimiyetçi rekabet”** diye tanımlanıyor. Bu rekabet anlayışı, rakibinin bütün hatlarına saldırı, bütün potansiyellerini yok et, yok edemiyorsan ortak ol algısına dayanıyor.

İş süreçlerinin hızlandığı, iş gücü profillerinin değiştirme ihtiyacının had safhaya ulaştığı günümüzde, yeni bir eğitim sistemi oluşturmadan, eğitim kurumlarını işler hale getirmeden vasatlığı aşmak zor görünüyor.

Vasatlık aşamasından gelişmişlik aşamasına geçebilmek için görev alanı seçimi ve konumlanma da önem kazanıyor. İş konumu yükselen alanda seçebileceği gibi, olgunlaşmış bir piyasada "niş pazarlara" yönelik seçimle de başarı yakalanabilir.

Hâkimiyetçi rekabet vasat insana, topluluğa, topluma, işyerine ve kuruma hayat hakkı tanımıyor. Küresel ticarete hâkimiyetçi rekabet algısının yaygınlığını dikkate aldığımızda, bu rekabet anlayışının gerektirdiği alternatif tepki stratejilerini geliştirecek donanımlara sahip olunmadığı sürece, gelişmiş toplum aşamasına da geçilemiyor.

Uyum Yeteneğini Geliştirmenin Koşullarının Değişmesi: Süreçler, sistemler ve diğer canlı varlıkların uzun ömürlü olanları en güçlü olanları olmadığı gibi, en akıllıları da değil. Vasatlık tuzağından uzaklaşmak için uyum yeteneğini geliştirme üzerine daha çok kafa yormak gerekiyor. Olayları, olguları, nedenleri, sonuçları, süreçleri kavramadan, hızla değişen iş çevresine uyum gösterebilir mi? Bu sorunun yanıtı, "gösterebiliriz" olacaktır. Gösterebilmek için eldeki en etkili araç, analitik yeteneği geliştirerek, hayatın öz gerçeğine yaklaşan varsayımlar üretebilmek. Bu varsayımlara uygun zihni modeller olmalı ki, gelecekle ilgili simülasyonlarla yol haritaları belirlenebilsin, yaratmak istenen sonuca uygun kaynak harcarak ulaşılabilsin.

Ölçek Ekonomisinin Erişebilirliği, Küçük ve Orta Ölçek Yapının Esneklik İhtiyacı: Hız ve esneklik çağında bütün yapıların çözüldüğü ve yeniden örüldüğü görülüyor. Yeni yapılanmada çok belirgin bir gelişme doğrultusu var. Ölçek ekonomisinin erişebilirliğiyle, küçük ve orta ölçek yapının esneklik ve hızını dengeleyen toplumlar hem kendi kaynaklarını hem de dış kaynakları etkin biçimde kullanarak, hızla gelişmiş ülkeler arasına katılabiliyor.

Türkiye, Finlandiya ve Güney Kore örneğinde olduğu gibi sadece çok büyüklerin ekonomiye egemen olduğu bir yapıdan uzak, çok yaygın küçük ölçekli bir yapıya sahip olduğu biliniyor. Türkiye'nin, vasatlıktan uzaklaşarak gelişmişler arasına katılması için hızla küresel pazarlara erişebilirliği olan ve ölçek ekonomisi nimetlerinden yararlanan "piyasa yapıcısı kuruluş" sayısını artırması, küçük ve orta ölçeğin esnekliklerinden de sonuna kadar yararlanması gerekiyor.

Vasatlıktan kurtulabilmek için eğilimlerin fırsat ve tehlikelerini öngörmek kadar, kendi olanak ve kısıtları nesnel biçimde tanımlanmış olmak da gerekir. Şimdi güncel görev, fırsat ve tehlikelerle kendi olanak ve kısıtları arasında denge kurarak ilerleme olmalı.

Rekabet Edebilir Teknoloji Ve Yönetişim Anlayışı: Sadece yapıları oluşturmak yeterli değil, ancak o yapıların içine hayat doldurarak vasatlık aşılabilir. Yapılara hayat kazandırabilmek uygun iş gücü kadar uygun teknoloji de gerektiriyor. Uygun yapılar, uygun iş gücü, uygun teknoloji vasatlığı aşmanın bileşenleri ama eksik. Bütün bunları yeterli bir "yönetişim anlayışı" ile pekiştirmek de gerekiyor.

GÖREV ALANI VE KONUMLANMA

Vasatlık aşamasından gelişmişlik aşamasına geçebilmek için görev alanı seçimi ve konumlanma da önem kazanıyor. İş konumu yükselen alanda seçebileceği gibi, olgunlaşmış bir piyasada "niş pazarlara" yönelik seçimle de başarı yakalanabilir. Görev alanının belirlenmesi, fırsat ve tehlikelerin analizi, olanak ve kısıtların dinamik bir envanterle izlenmesi de günümüz rekabetinde kaçınılmaz görevler olarak karşımıza çıkıyor.

Her iş yerinin kendisi için belirlediği özgül bir görev alanı ve bu görev alanında başarılı olabilmek için, birikim, bilinç düzeyi, bakış açısı, buluş yeteneği, beklenti yoğunluğu ile bereket üretileme düzeyi de önemli.

ÇEKİRDEK YETKİNLİKLER

Claudio Fernández Aráoz'un tasnifini esas alırsak, "çekirdek yetkinlikleri" iki kategoride ele alınabilir: "Temel yetkinlikler" ve "ikincil yetkinlikler".

Vasatlığı aşmamız için, temel yetkinlikler olan "öz farkındalık", "kendini yönetme", "toplumsal farkındalık", "ilişki yönetimi ve sosyal beceriler" alanlarında derinlik bilgisi kadar, yaygın eğitime ihtiyaç var. İkincil yetkinlikler olarak tanımlanan "ticari odaklılık", "değişim liderliği", "örgütsel becerileri geliştirme", "müşteri odaklılık" ve "piyasa bilgisi düzeyi" hakkında da gerekli bilgilere sahip olmak kadar, bilgileri içselleştirerek, ilim sahibi olmak kadar irfan sahibi olmaya yönelmek hayati önem taşıyor.

